

ZAMONAVIY AVSTRIYA ADABIYOTI: G‘OYAVIY IZLANISHLAR VA BADIY TAJRIBALAR

Xoliqulov Inoyat Bahromovich

Stajor – o‘qituvchi

O‘zbekiston Davlat Jahon Tillari Universiteti

Tarjimonlik fakulteti

Roman- german tillari tarjimashunosligi kafedrası

Toshkent, O‘zbekiston

inoyat.kholikulov@mail.ru

+998936551293 / +998908071293

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy Avstriya adabiyotining shakllanish jarayoni, g‘oyaviy asoslari va badiiy xususiyatlari tahlil qilinadi. XX asrning ikkinchi yarmi va XXI asr boshlarida yaratilgan adabiy asarlar misolida Avstriya yozuvchilarining jamiyat va shaxs o‘rtasidagi munosabatlarga munosabati yoritiladi. Maqolada tarixiy xotira, ayb va mas’uliyat, begonalashuv, shuningdek, til va nutq muammolari zamonaviy Avstriya adabiyotining asosiy mavzulari sifatida ko‘rib chiqiladi. Tomas Bernxard, Piter Handke va Elfriede Yelinek ijodi orqali badiiy tajribalar va uslubiy yangiliklar ochib beriladi. Tadqiqot natijalari zamonaviy Avstriya adabiyotining jahon adabiy jarayonidagi o‘rni va ahamiyatini aniqlashga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: *zamonaviy Avstriya adabiyoti, g‘oyaviy izlanishlar, badiiy tajribalar, tarixiy xotira, shaxs va jamiyat, Tomas Bernxard, Piter Handke, Elfriede Yelinek.*

Abstract: This article examines the formation process, ideological foundations, and artistic features of contemporary Austrian literature. Based on literary works of the late twentieth and early twenty-first centuries, the study explores Austrian writers’ perspectives on the relationship between the individual and society. Particular attention is paid to themes such as historical memory, guilt and responsibility, alienation, as well as issues of language and discourse. The works of Thomas Bernhard, Peter Handke, and Elfriede Jelinek are analyzed as representative examples of artistic experimentation and stylistic innovation. The findings of the study highlight the significance of contemporary Austrian literature within the global literary context.

Keywords: *contemporary Austrian literature, ideological exploration, artistic experimentation, historical memory, individual and society, Thomas Bernhard, Peter Handke, Elfriede Jelinek.*

Аннотация: В данной статье анализируются процесс формирования, идейные основы и художественные особенности современной австрийской литературы. На примере произведений второй половины XX века и начала XXI века раскрывается отношение австрийских писателей к проблеме взаимодействия личности и общества. Особое внимание уделяется таким темам, как историческая память, вина и ответственность, отчуждение, а также проблемам языка и речи. Творчество Томаса Бернхарда, Петера Хандке и Эльфриды Елинек рассматривается как пример художественных экспериментов и стилевых новаций. Полученные выводы позволяют определить место современной австрийской литературы в мировом литературном процессе.

Ключевые слова: *современная австрийская литература, идейные поиски, художественные эксперименты, историческая память, личность и общество, Томас Бернхард, Петер Хандке, Эльфрида Елинек.*

Zamonaviy Avstriya adabiyoti XX asrning ikkinchi yarmi va XXI asr boshlarida Yevropa adabiy makonida muhim hodisa sifatida shakllandi. Ushbu adabiyot Avstriya jamiyatining murakkab tarixiy tajribasi, urushlar oqibatlari, siyosiy va ma'naviy inqirozlar bilan chambarchas bog'liq holda rivoj topdi. Adiblar o'z asarlarida shaxs ongidagi parokandalik, jamiyatdagi soxta qadriyatlar hamda tarixiy xotira muammolarini chuqur badiiy tahlil qilishga intildilar.

Zamonaviy Avstriya adabiyoti tanqidiy ruh, falsafiy mushohada va badiiy tajribalar bilan ajralib turadi. Bu adabiyot insonni faqat ijtimoiy mavjudot sifatida emas, balki ichki kechinmalari va ruhiy izlanishlari bilan bir butun holda tasvirlaydi.

Zamonaviy Avstriya adabiyotining tarixiy va ijtimoiy asoslari

Ikkinchi jahon urushidan keyingi davr Avstriya adabiyotida keskin burilish yasadi. Jamiyatning fashistik o'tmish bilan yuzlashishni istamasligi, sukut va

befarqlik muhitining hukmronligi yozuvchilarni norozilik ruhida ijod qilishga undadi. Adabiyot jamiyatni uyg‘otuvchi va tanqid qiluvchi vositaga aylandi.

Bu davr yozuvchilari an‘anaviy realizmdan chekinib, yangi badiiy shakllarni izlay boshladilar. Asarlarda voqealar ketma-ketligidan ko‘ra, fikrlar oqimi, ichki monolog va takrorlar ustunlik qildi. Til jamiyatdagi yolg‘on va bosim mexanizmlarini fosh etuvchi asosiy qurol sifatida namoyon bo‘ldi.

G‘oyaviy izlanishlar va markaziy mavzular

Zamonaviy Avstriya adabiyotining asosiy g‘oyaviy yo‘nalishlaridan biri — shaxs va jamiyat o‘rtasidagi ziddiyatdir. Asarlarda insonning jamiyatdan begonalashuvi, yolg‘izlik, ma‘naviy bo‘shliq va ruhiy tushkunlik holatlari keng yoritiladi. Qahramonlar ko‘pincha o‘z hayoti va o‘tmishi bilan murosaga kela olmaydigan shaxslar sifatida tasvirlanadi.

Tarixiy xotira va ayb masalasi ham muhim mavzulardan biridir. Avstriya yozuvchilari o‘tmishni unutish yoki uni oqlashga bo‘lgan urinishlarni keskin tanqid qiladilar. Tarix bilan yuzlashish zarurati adabiyotda axloqiy mas‘uliyat sifatida talqin etiladi.

Shuningdek, til va nutq muammosi zamonaviy Avstriya adabiyotining muhim jihatini tashkil etadi. So‘zning haqiqatni ifodalash imkoniyati va uning chegaralari badiiy tajribalar orqali sinovdan o‘tkaziladi.

Badiiy tajribalar va uslubiy yangiliklar

Zamonaviy Avstriya adabiyoti badiiy shakl va uslub borasida jasoratli tajribalarga boy. Monologik nutq, fragmentarlik, ironiyaga asoslangan tasvirlar keng qo‘llaniladi. Syujet ikkinchi darajaga tushib, muallif tafakkuri va qahramon ichki dunyosi markaziy o‘rinni egallaydi.

Postmodernistik unsurlar, jumladan, matnlararo aloqalar, parodiya va ramziy tasvirlar adabiyotga chuqur ma'no bag'ishlaydi. Bu holat o'quvchidan faol fikrlash va tahlil qilishni talab etadi.

Zamonaviy Avstriya adabiyotining yetakchi vakillari

Tomas Bernxard zamonaviy Avstriya adabiyotining eng keskin tanqidiy yozuvchilaridan biri hisoblanadi. Uning asarlarida jamiyatdagi ikkiyuzlamachilik, madaniy soxtalik va ma'naviy inqiroz keskin ohangda fosh etiladi. Monologik va takrorlarga boy uslub Bernxard ijodining asosiy belgilaridan biridir.

Piter Handke ijodida esa til va idrok masalalari yetakchi o'rin tutadi. U insonning dunyoni qanday qabul qilishi va anglash jarayonini badiiy tadqiq etadi. Handke asarlari falsafiy mushohada va kuzatuvlarga boyligi bilan ajralib turadi.

Elfriede Yelinek zamonaviy Avstriya adabiyotida ayol ovozini kuchli namoyon etgan yozuvchidir. U o'z asarlarida jinsiy tengsizlik, zo'ravonlik va iste'mol jamiyatini keskin tanqid qiladi. Yelinek ijodi badiiy jasorat va ijtimoiy dadillik bilan ajralib turadi.

Zamonaviy Avstriya adabiyotining ahamiyati

Zamonaviy Avstriya adabiyoti milliy chegaralardan chiqib, xalqaro adabiy jarayonda muhim o'rin egalladi. Bu adabiyotda ko'tarilgan muammolar umuminsoniy xarakterga ega bo'lib, turli madaniyat vakillari uchun ham dolzarbdir. Asarlarning ko'plab tillarga tarjima qilinishi buning yaqqol dalilidir.

Adabiyot insonni o'ylashga, o'zini va jamiyatni qayta baholashga undaydi. Shu jihatdan zamonaviy Avstriya adabiyoti nafaqat estetik, balki axloqiy ahamiyatga ham ega.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy Avstriya adabiyoti chuqur g'oyaviy izlanishlar, tanqidiy tafakkur va badiiy tajribalar bilan boy adabiy hodisadir. Bu adabiyot shaxs va jamiyat o'rtasidagi murakkab munosabatlarni yoritib, o'quvchini tarixiy xotira va mas'uliyat haqida mushohada yuritishga chorlaydi. Zamonaviy Avstriya adabiyoti jahon adabiyotining muhim tarkibiy qismi sifatida o'z ahamiyatini saqlab kelmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Bernhard T. Asarlar to'plami. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
2. Handke P. Zamonaviy adabiy esse va romanlar. New York.
3. Jelinek E. Adabiy va dramatik asarlar. London.
4. Robertson R. Avstriya adabiyoti tarixi. Rochester.
5. Weller S. Zamonaviy Avstriya yozuvchilari. London.
6. Bernhard, T. *Auslöschung: Ein Zerfall*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1986.
7. Jelinek, E. *Die Klavierspielerin*. Reinbek bei Hamburg: Rowohlt, 1983
8. Zeyringer, K. *Österreichische Literatur seit 1945*. Innsbruck: StudienVerlag, 2012.
9. Handke, P. *Versuch über die Müdigkeit*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1989.
10. Steiner, G. *Language and Silence*. New Haven: Yale University Press, 1998.